

Забудько Юлія Миколаївна

викладач кафедри педагогіки та іноземної філології
Харківського національного економічного університету ім. Семе́на Кузне́ця

ФОРМУВАННЯ РОМАНТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ ХІХ-ХХ ст.

Ключові слова: стратегія очуження, стратегія одомашнення, романтична концепція перекладу, джерельна мова, цільова мова.

Key words: foreignizing strategy, domesticating strategy, romantic concept of translation, source language, target language.

Переклад збагачує мову, привносить нові думки та форми в цільову культуру та допомагає цю культуру формувати. Переклад несе просвіту і зміни, які він, таким чином, спричиняє у цільовій культурі. Певний даний текст, переклад якого здійснено в різні часові періоди, уособлює різні етапи цих метаморфоз у відповідності до еволюційних стадій джерельної та цільової культур та міри знайомства цільової культури із джерельним текстом.

При перекладі текстів у галузі літературознавства виникають проблеми, пов'язані з подоланням певних лексичних труднощів передачі. Такі проблеми мають актуальний характер у сучасних умовах. Основними проблемами є полісемія слів англійської мови, відсутність відповідників у мові перекладу, особливості вживання окремих слів і словосполучень і т.д.

Для вирішення цих проблем перекладач повинен вміти ідентифікувати такі проблеми, володіти достатнім рівнем фонових знань, знати і вміти адекватно перекласти лексичні елементи, словосполучення і фразеологічні одиниці, та володіти навичками подолання різного роду лексичних, термінологічних і стилістичних труднощів перекладу із урахуванням норм української мови та жанрових норм культури мови оригіналу. Адекватність та еквівалентність перекладу значною мірою залежать від вибору стратегії перекладу. Жодна із стратегій не використовується перекладачем у чистому

вигляді, мова може йти лише про домінування певної стратегії у певний час у певному творі.

Стратегії перекладу мають справу з такими двома основними завданнями як вибір джерельних текстів для перекладу та розробка методу перекладів цих текстів і неодмінно виникають як реакція на внутрішнє становище в культурі, обумовлюючись цілою низкою чинників: не лише культурних, але й політичних та економічних [12, 242].

Таких методів, що впливають на розуміння вітчизняним читачем іноземного автора, за Ф. Шляєрмахером, лише два: «або перекладач залишає автора в спокої, наскільки це можливо, й наближає читача до нього, або ж він залишає читача в спокої, наскільки це можливо, й наближає до нього автора», тобто очужувальний та одомашнювальний методи.

Важливо зауважити, що вибір очужувати чи одомашнювати іноземний текст, як на це вказав Шляєрмахер [11], існує лише для перекладачів художніх текстів, на противагу перекладачам технічним. Технічний переклад є принципово одомашнювальним: призначений для підтримки науково-дослідницької діяльності, політичних та комерційних угод, для економічного обміну та виробництва, він обмежується складнощами комунікації, й отже такі тексти перекладаються, вживаючи стандартні варіанти та термінологію, щоб забезпечити зрозумілість. Художній же переклад, що направлений на отримання естетичної насолоди, концентрується на передачі не лише змісту, а перш за все форми, й оцінюється на тлі внутрішніх художніх цінностей, як канонічних, так і маргінальних [12, 244], отже в ньому можливо експериментувати у виборі тексту для перекладу, у розробці методів перекладу, що обмежуються, головним чином, теперешньою ситуацією в культурі цільової мови.

Стратегії перекладу стосуються основних принципів вибору іноземного тексту, який треба перекласти, та розробляють метод для його перекладу. Ці принципи визначаються різними чинниками: культурними, економічними,

політичними. Проте стратегії, що виникли ще за часів античності, можна розділити на дві великі категорії. Ті, що наближають текст перекладу до тексту оригіналу, тобто стратегія одомашнення, та ті, що націлені на інсценування чужого читацького досвіду, тобто стратегія очуження [12, 240].

Одомашнювальні стратегії знаходять своє відображення у французьких та англійських традиціях перекладу, особливо у період раннього нового часу (кінець XV – перша пол. XVII ст.). Очевидно, що на даному етапі доместикація виражає свою прихильність до внутрішніх літературних канонів і в виборі іноземного тексту, і в розробці методу перекладу.

Ніколя Перро д'Абланкур, французький перекладач з грецької та латинської, вважав, що еліптичну стислість прози Тацита необхідно перекладати вільно, з наданням пояснень та вилучень відхилень від теми, щоб «не зачепити витонченість нашої мови та зберегти вірність змісту».

Під впливом д'Абланкура, англійський перекладач сер Джон Денгем передав II книгу Вергілієвої «Енеїди» героїчними куплетами, і заявив, що «якби Вергілію довелося говорити англійською, то йому слід було б говорити не тільки мовою цієї нації, але і мовою цієї епохи» [12, 242]. Під час одомашнення іноземних текстів д'Абланкур та Денгем фактично підтримували літературні стандарти соціальної еліти при конструюванні культурної тотожності для своїх націй на основі архаїчних іноземних культур.

Стратегія очуження може позначати відмінність іномовного тексту лише допускаючи протилежну позицію до вітчизняного, свого, кидаючи виклик літературному канону, професійним стандартам та етичним нормам в культурі перекладу.

Форенізуюча (очужувальна) стратегія перекладу, що сформувалася в надрах німецької культури класицистичного та романтичного періодів, уперше була викладена як перекладацька концепція 1813 року Фрідріхом Шлейєрмахером у його трактаті «Про різні методи перекладу» (“Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens”). У цій дороговказній праці вчений

накреслює перед «справжнім перекладачем» (мета якого полягає в тому, щоб цільовий читач якомога точніше й повніше зрозумів автора оригіналу, не полишаючи сфери своєї рідної мови) два протилежні шляхи: перекладач або наближає читача до автора, залишаючи останнього, наскільки це можливо, без зрушень, або ж він залишає без руху свого читача, наскільки це можливо, переносючи до нього автора. Ці два шляхи цілковито протилежні, тож перекладач, за Шлейєрмахером, мусить обрати якийсь один і з усією старанністю прямувати обраним шляхом, тоді як будь-яке змішування їх між собою призведе до вкрай небажаного результату, – аж до сумнівів у тому, що автор і читач взагалі зустрінуться в такому перекладі. Сам Ф.Шлейєрмахер, коли йшлося про переклад поетичних та філософських творів, надавав безсумнівну перевагу першому з названих ним шляхів, чи «методів», перекладу: це наближення цільового читача до автора, спрямування його «за кордони» рідної етнічної культури (очужинення) з метою пізнання ним мовних і культурних відмінностей чужомовного тексту. Такий переклад неминуче здатний чинити етновідцентровий тиск на національні цінності цільової культури. Але для більшості поетичних перекладів, що існували на час написання Шлейєрмахером свого трактату, характерним був саме другий шлях, чи «метод» перекладу: це введення автора «в дім» до цільового читача (онаціональнення), що полягає в етноцентричній редукції чужомовного тексту з метою його пристосування до цінностей гостьової культури, Ф.Шлейєрмахер обстоював необхідність для перекладача поетичного твору першочергової орієнтації на єдність форми і змісту вихідного тексту та на вихідну мову, мотивуючи свою переконаність структурно-семантичною специфікою поетичного тексту, а саме: високим ступенем зрощення мовних форм із втілюваним у них змістом. Нероздільність форми і змісту в поетичних текстах – це те, що викликає, за Шлейєрмахером, значні труднощі при перекладі, особливо якщо врахувати той факт, безсумнівний для Шлейєрмахера, що мовно-асоціативні комплекси в різних мовах і в різних культурах – різні. До того ж, мова в поетичних (та філософських) текстах

асоціюється з певними культурно-детермінованими уявленнями, конвенціями, думками і почуттями, що стають усе віддаленішими від нас із плином часу. Відтак їх відтворення в перекладі можливе лише шляхом «очужинення», що, в свою чергу, передбачає використання при перекладі своєрідної, відповідної для цього завдання, мови, яка неминуче пов'язана зі змінами в цільовому мововжитку, включаючи в себе непрогнозовані лексико-граматичні елементи й відхилення від узусу. Адже лише завдяки відхиленням від установлених норм «чуже», іноземне вкраплення може стати відчутним у цільовій мові. Звідси впливає ключовий для романтичної перекладацької етики висновок Шлейермахера: переконаність у тому, що переклад має, крім інноваційної, ще й регенеративну, відновно-омолоджувальну силу [2, 506].

Погляди Шлейермахера щодо можливості методів перекладу поділяв Й. В. Гете, котрий у промові 1813 р. «На спомин Віланда» казав: «Існує дві перекладацькі максими. Згідно з першою з них, іноземний автор має постати перед нами в такому вигляді, щоб ми сприймали його як свого; інша ж максима, навпаки, вимагає, щоб ми самі відправлялися на чужину, вжились у його середовище й засвоїли його особливості мови та характеру».

Від гіпотез Шлейермахера відштовхуються, так або інакше, майже всі сучасні теорії перекладу, особливо німецькомовні [12, 244].

З самої появи в німецькій культурі очужувальний переклад означав тісну близькість до джерельного тексту, буквалізм, що призводив до запозичення іномовних культурних форм та до розвитку різнорідних лектів. Не менш важливо й те, що очужувальний переклад може набувати вигляду не лише нетрадиційної перекладацької стратегії, але також й відбору самих іноземних текстів, що відхиляються від домінуючого літературного канону в культурі цільової мови.

У зв'язку з основним концептом романтичної теорії перекладу – тлумаченням перекладацької вірності як наближення цільового читача до чужоземного автора – німецькі романтики розвивали й обґрунтовували ідею

очужувального перекладу, обстоюючи найбільш відповідні для цієї мети перекладацькі стратегії, що полягають у наступному:

1. Уникання парафраз та імітацій, натомість увага до поетичної деталі заради «глибинного й точного проникнення як у власну природу автора, так і в дух його мови» [8, 147].
2. Акцент на важливості суворого дотримання метрики оригіналу й негативне ставлення до прозового перекладу поетичних творів. Зокрема, читаємо в А. В. Шлегеля, який із властивою собі категоричністю вислову осуджує метод прозового перекладу, асоціюючи його з буквалізмом: «Буквалізм далеко відстоїть від вірності. Вірність означає, що створюються ті самі чи подібні враження, позаяк саме в них уся суть справи. Ось чому всі переклади поезії прозою мають бути осуджені, бо розмір не повинен бути лише зовнішньою прикрасою (адже не є він таким у справжніх поезіях). Його швидше доречно віднести до оригінальних та істотних передумов поезії. Більш того, оскільки всі метричні форми мають певне значення, і їх обов'язковий характер у даній мові може бути дуже добре продемонстрований [...], то ж бо одним із перших принципів мистецтва перекладу є той, що вірш слід відтворювати тим самим розміром, наскільки це дозволяє природа мови» (зі статті «Суперечка між мовами» – «Wettstreit der Sprachen», 1798) [8, 79 – 80].
3. Ставлення до перекладу як до сфери поетичного мовотворення: «Справжня царина мовотворчості митця починається там, де закінчуються судові функції граматиста» (зі статті А. В. Шлегеля «Гомерові твори Йоганна Гайнріха Фосса» – «Homers Werke von Johann Heinrich Voss», 1796) [8, 55].
4. Позичування мови перекладу як особливої поетичної мови: інноваційно-регенеруючої, дистанційованої від мовно-поетичних конвенцій культури-сприймача; мови зі спеціальною функцією –

сприяти досягненню поетичним перекладом його стратегічної мети: занурити цільового читача у структурне відчуття вихідного тексту.

В історико-теоретичній площині німецькі романтики вперше перевели методологічну дискусію в етичне річище, відвернувши її від традиційної проблематики сегментації тексту, що перекладається, тобто виокремлення формальної одиниці перекладу, й спрямувавши увагу на проблематику інтерпретації текстів через культурні кордони. Вони критикували французьких неокласицистів за асимілювання іноземних авторів, яких ті пристосовували до французьких літературних смаків та взірців, і вихваляли таких німецьких перекладачів, як Й.Г.Фосс (1751-1826), який своїми перекладами Гомерових «Одіссеї» (1781) та «Іліади» (1793) першим ввів гекзаметр у німецьку поезію, за їхнє намагання зберегти іншомовну природу вихідного тексту, або ж його чужинність, яку в сучасному перекладознавстві визначають терміном “alterity” (несхожість) [9, 126].

Романтичні очужувальні стратегії націлені на інсценування чужого читацького досвіду, тому вони неминуче піддають переклад ризикові нерозуміння. Простежуючи через переклад траєкторію культурної відмінності вихідного твору, очужувальні стратегії виявляються випробуванням професійних стандартів, літературних канонів та етичних норм у цільовій мові, підриваючи в перспективі концепцію національної літератури, що ґрунтується на мовній єдності. Разом з тим, завдяки очужувальним стратегіям у XVIII – XIX ст. відбувалось реформування в європейських національних літературах канону зарубіжних літератур.

Англія. У другій половині XIX ст., у вікторіанську добу перекладацькі тенденції англійської літератури майже повністю повторювали німецьку традицію перекладу, канони якої були закладені німецькими вченими і письменниками ще впродовж періоду, що ввійшов в історію літератури як романтизм.

На початку XIX ст. романтичний напрямок досяг вершини свого розвитку. Основою романтичної концепції стала боротьба проти канонів

класицизму з притаманним останньому поняттям абсолютного позачасового ідеалу, який відповідає усім нормам класицизму: єдності дії, місця та часу.

У другій половині XIX ст., у вікторіанську епоху широке розповсюдження отримала теза, відповідно з якою перекладач повинен зберігати будь-яку особливість оригіналу доти, доки це можливо, і настільки дбайливо, наскільки вона незвична [7, 334].

У своєму прагненні відобразити у перекладі віддаленість оригіналу у часі і просторі, англійські перекладачі, як і їх німецькі колеги, вважали можливим використання лексики і фразеології, що вийшла з повсякденного вжитку і стала, таким чином, придатнішою для передачі існуючої між оригіналом і читачем дистанції. Такий підхід до перекладу одразу не лише отримав жорстку оцінку критиків через свою нечитабельність і незрозумілість, але й став предметом «живих» перекладацьких дискусій стосовно різних підходів до перекладу в книгах і журналах Великої Британії.

У цей самий час критичні статті про переклад здобули таку велику популярність, якої ніколи не мали раніше. А рецензії, інколи занадто довгі і детальні, на нещодавно перекладені тексти зазвичай містили в собі загальну дискусію про підходи до перекладу і пересічення культур, яке характеризує перекладений текст [7, 335].

Росія. Романтизм становив цілу еру в історії світової літератури. Романтики прагнули барвисто передати спектр ери, як державний, так і географічний. Вони багато зробили для популяризації усної народної творчості, а також творів середньовічної літератури. Пропагуючи самобутнє мистецтво власного народу, романтики звернули увагу на художні скарби інших народів, підкреслюючи неповторні риси кожної культури. Ера романтизму відмічена розквітом художнього перекладу (Жуковський). Відкидаючи суворі норми, що пропонуються етикою класицизму, романтики проголосили право поетів на велику кількість художніх форм, створених усіма народами.

Приблизно в 1830-і рр.. у ставленні до перекладацької діяльності відбувається перелом, що призвів до того, що до середини ХІХ ст. «Перекази поступово перестали прирівнюватися до оригінальних творів. "Чуже" і "своє" стали відокремлюватися» [4, 23]. Усвідомлення перекладеного тексту і відображеної в ньому реальності як «чужого» дає поштовх до вивчення, освоєння цього «чужого», у зв'язку з чим на перший план починає висуватися пізнавальна функція перекладу. У цьому сенсі показовими є погляди В.Г. Белинського: «У нас тільки багаті люди, і притому що живуть у столицях, можуть користуватися невичерпними скарбами європейського генія; але скільки є людей, навіть в самих столицях, а тим більше в провінціях, які жадають живої води освіти, але через брак коштів або через незнання мов не в змозі вгамувати свою благородну спрагу! Отже, нам треба більше перекладів, як власне вчених, так і художніх творів <...> Головна ж користь останніх, крім насолоди істинно витонченим, складається найбільш в тому, що вони служать розвитку естетичного почуття, утворення смаку і поширенню істинних понять про витонченість» [5, 195]. Остання фраза показує, що, з точки зору Белинського, естетична функція художнього перекладу вторинна по відношенню до пізнавальної, просвітницької. Такий підхід багато в чому визначає ступінь свободи перекладача в поводженні з оригіналом. Добре відомо найбільш категоричне висловлювання Белинського з цього питання: «Якби спотворення Шекспіра було єдиним засобом для ознайомлення його з нашою публікою, то в такому разі не треба було б церемонитися: спотворюйте сміливо, аби успіх виправдав Ваші наміри: коли дві, три або навіть одна п'єса Шекспіра, хоча б і спотворена вами, зміцнила в публіці авторитет Шекспіра і можливість кращих, повніших і вірніших перекладів тієї ж самої п'єси, ви зробили велику справу, і ваше перекручення чи переробка в тисячу разів гідніші поваги, ніж найвірніший і сумлінний переклад,

якщо він, незважаючи на всі свої достоїнства, більш пошкодив славі Шекспіра, ніж розповсюдив її» [5, 198].

Франція. У 19 ст. під впливом німецької філософії романтики знову повертаються до буквалізму.

Вони намагалися передати творчу силу великих письменників інших країн своєю рідною мовою. На зміну емпіричному прийшов більш філософський підхід. До французьких перекладачів 19 ст. відносяться такі відомі постаті як Жак Делліль (1738–1813), Поль-Луї Кур'є (1772–1825), Леконт де Ліль (1818–1894), *Шарль Нодьє* (1780–1844), *Альфред де Виньї* (1797–1863), Александр Дюма (1802–70), Франсуа-Віктор Гюго (1828–73) [10, 409].

В першій половині 19 ст. вибір стратегії перекладу залежав від того яким був джерельний текст, класичним або сучасним. Наприклад, Ліотре переклав у 1847 році першу частину «Іліади» у вигляді середньовічного вірша: він свідомо використав ту форму мови, яка передувала кодифікації французької мови у 17 ст. В роботі *De l'Esprit des traductions*, що була видана у 1820, автор, критик та перекладач мадам де Сталь (1766–1817) наголосила на літературній функції перекладу та її користі у відновленні цільової культури. «Приваблива» форма французького тексту тепер розглядалася як вторинна по відношенню до відтворення стилю джерельного тексту; романтичний період тяжіє до очуження [10, 409–410].

Для 19 ст. також характерний паралельний переклад поетичних творів та прози. Через важкість та додаткові обмеження, за умови яких створювався поетичний переклад, більш поширеним стає переклад прози, який невдовзі перетворюється на окремий літературний жанр [10, 411].

Україна. Ще зовсім недавно, на початку 90-х років ХХ ст., про український переклад можна було говорити тільки в контексті художньої літератури. Треба віддати їм належне, адже їхні переклади зарубіжної художньої літератури, передусім світової класики, відіграють значну роль у

творенні української нації, розбудові її культури, збереженні важливої сфери функціонування і розвитку української мови [6, 150].

Кожен з відомих українських майстрів художнього перекладу, «добираючись до неперекладного» (Гете), намагався по-своєму розв'язати суперечність між оригіналом і його перекладеною копією. Тут можна говорити про дві основні тенденції в історії перекладу взагалі і в українському перекладі зокрема. З одного боку перекладач, за відомим висловом Гете, може «переселити» свого читача у країну автора оригіналу, максимально наблизивши до нього свою версію перекладу. З іншого боку він може намагатися переселити автора оригіналу в свою країну, і в цьому разі переклад буде віддаленішим від першотвору. Щодо українського перекладу ХХ ст., то типовими представниками першої тенденції були неокласики М. Зеров і М. Рильський, їхній учень і послідовник Г. Кочур. Яскравим представником другої тенденції, безперечно, є М. Лукаш [6, 152].

На перших етапах становлення сучасної української перекладацької традиції домінуючою була тенденція до стирання рис національної своєрідності першотвору, перекладачі скорочували або розширювали тексти оригіналів за власним бажанням, пристосовували їх до цінностей цільової культури, тобто використовували метод одомашнення.

Окреме місце у розвитку української літератури займає так звана «Харківська школа романтиків» (Л. І. Боровиковський, О. Шпигоцький, А. Л. Метлинський, М. І. Костомаров, І. І. Срезневський, Я. І. Щоголів та інші), що сформувалася у 30-ті роки ХІХ ст. і виявляла великий інтерес до української історії, традицій, фольклору. Харківські романтики сприяли пересадженню на український ґрунт тем і мотивів романтичної доби та форм притаманних їй (насамперед баладу), проте методи перекладу у них ще залишалися асиміляційними.

В літературних, публіцистичних і історичних працях того часу червоною ниткою проходить як основний мотив тенденція визначити своєрідні прикмети українського етнічного типу, поставити наголос на

своєрідних особливостях літературної і культурної творчості українського народу.

Починаючи з 1890-х років зусиллями чільних перекладачів (Пантелеймон Куліш, Іван Франко, Михайло Старицький) здійснювався новий етап якісної модернізації української літератури, розвивалися інноваційні тенденції, дедалі помітнішими ставали намагання розширити творчий досвід українського письменства, збагатити його методологічний і технічний інструментарій. В основі більшості їх пізніх перекладів лежить стратегія очуження. Український художній переклад 1890-х років і двох наступних десятиліть був, з одного боку, прямим продовженням перекладацького процесу попереднього періоду; а з другого боку, здійснювався новий етап якісної модернізації української літератури, розвивалися інноваційні тенденції, дедалі помітнішими ставали намагання розширити творчий досвід українського письменства, збагатити його методологічний і технічний інструментарій.

Пізніше продовжують дотримуватися очужувальної стратегії перекладу такі видатні перекладачі-неокласики як М. Зеров, М. Рильський, О. Бурггардт, П. Філіпович, М. Драй-Хмара, які прагнули наслідувати мистецтву минулих епох, віддаючи перевагу історико-культурній та морально-психологічній проблематиці.

В середині ХХ ст. уособлювали і поглиблювали традиції неокласиків, звертаючись широко до очувальної стратегії, такі перекладачі як М. Орест, Г. Кочур та Борис Тен.

Новим витком в історії українського перекладу стає неоромантичний напрям. Така тенденція в перекладі притаманна В. Барці, І. Кочуровському і так званій Нью-Йоркській Групі. Вони прагнули спрямувати свою творчість на пізнання чужої мовної картини світу, оновити і збагатити поетичну українську мову. Члени цієї групи спрямовували свою творчість та пізнання чужої мовної картини світу, тому вважали, що інтерпретація першотвору призведе до підміни семантичної реальності вихідної сторони. Саме пізнання

зовнішньої і внутрішньої реальності, що відтворена в оригіналі через сприйняття його мовної картини, було головним орієнтиром перекладачів цієї групи, іншим їх завданням було поглиблення інтелектуально-асоціативної метафорики цільової мови [3, 21–22].

Романтична очужувальна концепція перекладу, загострюючи дуалізм перекладацького вибору (або руйнацію природних властивостей першотвору через його переродження й асиміляцію, або героїчний спротив цій асиміляції за рахунок збереження деякої його несхожості й інакшості), перетворює вибір методу перекладу на морально-етичний вибір і не визнає серединного шляху, виправдовуючи стратегії доместикації лише за умови, коли перекладач вимушений їх застосовувати, щоб зберегти життєву силу першотвору.

Попри уникання позитивних оцінок буквалістичності, або ж і прямиї її осуд, романтична очужувальна концепція перекладу невіддільна від експлуатації буквалістичних стратегій, результатом яких є «запозичення іноземних культурних форм і розвиток різнорідних діалектів та дискурсів» [12, 243].

Головне в романтичній ідеї перекладу – це те, що переклад розуміють не як пошук лінгвістичних еквівалентів, не як прагнення до тотожності, а як завжди відкрита можливість діалогу, інтерсуб'єктивної взаємодії, руху у міжкультурному просторі. У центрі уваги знаходяться процес перекладацької діяльності та її суб'єкт – перекладач, який, ніби герой-мандрівник, опановує чужу культурно-мовну територію.

Романтики вбачають у перекладі метафору культурної розбудови, творчої діяльності як такої, звідси і тяжіння до визначень, що свідомо заперечують будь-які межі, як, наприклад визначення поезії А.В. Шлегелем, в якому він стверджує, що поезія за своєї природою є також перекладом [1, 239–240].

На вибір стратегії перекладу впливають не тільки суб'єктивні чинники – вподобання перекладача, його смак та позиція по відношенню до норм

культури перекладу та цільової культури, а й об'єктивні – культурно-історична ситуація в країні, стан культурної та літературної полісистеми, цільова аудиторія; тому, завдяки обраним дослідницьким позиціям, різні перекладацькі підходи виявляються рівноцінними та життєздатними.

Література

1. Венедиктова Т. Д. Романтическая идея перевода: исчерпанный культурный ресурс? / Татьяна Дмитриевна Венедиктова // Русская антропологическая школа. Труды. – М.: РГГУ, 2004. – Вып. 2. – С. 239–243.
2. Кальниченко О. А., Подміногін В. О. Трактат Фрідріха Шляєрмахера «Про різні методи перекладу («Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens») та його значення для сучасного перекладознавства / О. А. Кальниченко, В. О. Подміногін // Вчені записки ХГУ «НУА». — Х.: Вид-во ХГУ «НУА», 2002. – Т. VIII. – С. 503–533.
3. Коломієць Л. В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії): Монографія / Лада Володимирівна Коломієць. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 522 с.
4. Левин, Ю.Д. Русские переводчики XIX века и развитие художественного перевода / Юрий Давидович Левин. – Л.: Наука, 1985. – 243 с.
5. Стріха М. Український художній переклад: Між літературою і націєтворенням / М. Стріха // Сучасність. – 2003. – № 3. – С. 140–145.
6. Чередниченко О. І. Про мову і переклад / Олександр Іванович Чередниченко. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
7. Ellis R. British tradition / Roger Ellis, Liz Oakley-Brown // Routledge Encyclopedia of Translation Studies / Ed. M. Baker. – L.; N. Y.: Routledge, 1998. – P. 333–343.

8. Lefevere A. Translation/History/Culture: A Sourcebook / Andre Lefevere – London and New York: Routledge, 1992. – 182 p.
9. Robinson D. Literal translation / Douglas Robinson // Routledge Encyclopedia of Translation Studies [Ed. M. Baker] – L.; N.Y.: Routledge, 1998. 654 – P. 125–127.
10. Salama-Carr M. French tradition / M. Salama-Carr // Routledge Encyclopedia of Translation Studies / [Ed. M. Baker] – L.; N. Y.: Routledge, 1998. 654 – P. 409–417.
11. Schleiermacher F. Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens [Электронный ресурс] / Friedrich Schleiermacher . – Режим доступа: <http://www.bible-researcher.com/schleiermacher.html> (21.11.2007)
12. Venuti L. Strategies of translation / Lawrence Venuti // Routledge Encyclopedia of Translation Studies [Ed. M. Baker] – L.; N.Y.: Routledge, 1998. 654 – P. 240–244.